

Agnė Juškevičiūtė-Vilienė¹

Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej wobec europejskich standardów prawa do sądu

Słowa kluczowe: prawo do sądu, Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej, Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Karta praw podstawowych Unii Europejskiej.

Keywords: the right to a fair trial, the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the Charter of Fundamental Rights of the European Union

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest dokonanie analizy konstytucyjnych podstaw działalności Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej oraz przedstawienie funkcji tego sądu w zakresie harmonizacji krajowych i ponadnarodowych mechanizmów prawa jednostki do ochrony sądowej. Autorka w pierwszej kolejności przedstawia konstytucyjne podstawy utworzenia Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej oraz wskazuje istotne cechy jego statusu i działalności. Następnie analizuje orzecznictwo Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej dotyczące prawa do sądu. Na zakończenie autorka podejmuje się oceny wpływu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Karty praw podstawowych Unii Europejskiej na jursprudencję Sądu Konstytucyjnego w zakresie prawa do sądu.

---

¹ Autorka jest doktorantką na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wileńskiego oraz asystentką sędziego Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej. E-mail: juskeviciute_agne@yahoo.com.

Summary**The Constitutional Court of the Republic of Lithuania
and European Standards of the Right to Court**

The purpose of this article is to analyse the constitutional basis for the activity the Constitutional Court of the Republic of Lithuania and to represent the functions of this Court in respect of the harmonization of national and transnational defence mechanisms of human right to a fair trial. The article is divided into several basic parts: first of all, it shows the constitutional grounds for the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, the creation and the relevant characteristics of its status and activities; later, the article discusses the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, which analyses the right to a fair trial; the article ends with an assessment of the impact of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and of the Charter of Fundamental Rights of the European Union for the jurisprudence of the Constitutional Court while defending the right to a fair trial.

✱

I.

W konstytucjach państw demokratycznych z reguły zawarty jest katalog podstawowych praw i wolności człowieka, któremu przyznaje się status najwyższej wartości prawnej. Z czasów prawa rzymskiego znana jest sentencja *ubi jus, ibi remedium*, która oznacza, że bez skutecznych środków obrony prawa podmiotowego samo prawo może nie mieć sensu. Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej, objaśniając naturę prawa do ochrony sądowej w wyroku z 1 października 1997 r. stwierdził, że „niechronione prawa i wolności człowieka straciłyby sens, gdyby nie uwzględniano powszechnej reguły: jeśli ustawa nadaje prawo, daje też środek do jego obrony”. Tym czasem najskuteczniejszym i najbardziej znanym mechanizmem obrony praw podmiotowych jest ochrona sądowa. Dlatego prawo do sądu w państwach demokratycznych zazwyczaj jest zawarte w podstawowej ustawie państwa – Konstytucji, i rozumiane jest jako zespół gwarancji konstytucyjnie chronionych interesów jednostki. Zapewnienie ochrony zapisanych w konstytucji praw i wolności

człowieka stanowi główne zadanie instytucji sprawujących kontrolę konstytucyjną. Sądy konstytucyjne badając zgodność przepisów prawa krajowego z konstytucją mają na celu zapewnienie nadrzędności ustawy zasadniczej w systemie prawnym państwa, chroniąc tym samym podstawowe prawa i wolności jednostki przed ich ograniczaniem i naruszeniem. w tym także prawo do sądu.

Zawarty w konstytucjach wielu krajów katalog podstawowych praw i wolności człowieka bezpośrednio lub pośrednio odzwierciedla postanowienia Europejskiej konwencji o ochronie praw i podstawowych wolności człowieka (dalej – EKPC, Konwencja), interpretowane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej – ETPCz). Powszechnie uznaje się, że instytucja ta jest niepodważalnym gwarantem ochrony praw i wolności człowieka, a jego wykładnia obowiązuje wszystkie państwa członkowskie Konwencji. Gwarancja ochrony w zapewnieniu prawa do sądu, udzielana przez Konwencję i ETPCz jest bardzo ważna.

Od 2009 r. nieodłączną częścią prawa Unii Europejskiej stała się Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (dalej – Karta praw podstawowych UE, Karta UE), która zawiera uznawane i chronione przez UE prawa obywatelskie, polityczne, ekonomiczne i socjalne. Nadana Karcie przez traktat lizboński moc prawna uczyniła ją wiążącą zarówno dla instytucji UE, jak i dla państw członkowskich, stosujących i realizujących prawo UE. W tym dokumencie UE szczególną uwagę poświęca się prawu do sądu.

Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej (dalej – Sąd Konstytucyjny, Sąd) zgodnie z Konstytucją Republiki Litewskiej z 1992 r. jest samodzielnym i niezawisłym sądem, sprawującym konstytucyjną kontrolę sądową. Sąd ten, parafrazując Ronalda Dworkina, przede wszystkim działa, jako „matka i stróż” narodowej konstytucji. Właśnie ta instytucja chroni krajowy system prawa litewskiego konstytucyjnego oraz koordynuje krajowy i ponadnarodowy mechanizm ochrony praw człowieka, ustanowiony we wskazanych wyżej międzynarodowych aktach prawnych. Sąd ten powinien odnaleźć równowagę pomiędzy zasadą nadrzędności Konstytucji i międzynarodowymi przepisami prawa, broniącymi prawa człowieka.

Artykuł 30 Konstytucji Republiki Litewskiej stanowi, że każda osoba, której prawa lub wolności konstytucyjne są pogwałcone, ma prawo wystąpić do sądu. Jak już wspomniano, instytucja sprawująca kontrolę konstytucyjną

jest bardzo ważna dla zagwarantowania tego prawa człowieka. Spoglądając na Sąd Konstytucyjny jako na organ o wyjątkowym znaczeniu dla funkcjonowaniu państwa i zapewnienia gwarancji prawa do sądu, celem niniejszego artykułu jest dokonanie analizy konstytucyjnych podstaw działalności Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej oraz ukazanie funkcji Sądu w harmonizacji krajowego i ponadnarodowego mechanizmu sądowej ochrony prawnej. Dążąc do realizacji powyższego celu konieczne stało się: 1) przedstawienie konstytucyjnych podstaw utworzenia Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej oraz jego istotnych cech, statusu i działalności; 2) przeanalizowanie orzecznictwa konstytucyjnego w materii prawa do sądu, 3) dokonanie oceny oddziaływania EKPC i Karty UE na jurysprudence Sądu Konstytucyjnego w zakresie prawa do sądu.

Należy wspomnieć, że poruszony w tym artykule temat był indywidualnie rozpatrywany w licznych opracowaniach litewskich uczonych w prawie (na przykład A. Abramavičius², A. Brazdeikis³, M. Gušauskienė⁴, R. Jurka⁵, I. Krolienė⁶), napisanych w języku litewskim i w językach obcych.

II.

Pozycja ustrojowa Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej określona została w Konstytucji Republiki Litewskiej⁷, przyjętej w referendum w dniu 25 października 1992 r. (dalej – Konstytucja) i w ustawie o Sądzie Konstytucyjnym z 3 lutego 1993 r.⁸ Konstytucja Republiki Litewskiej stanowi, że Sąd

² A. Abramavičius, *Teisė i teisminę gynybą Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje*, „Jurisprudencija” 2009, nr 3 (117).

³ A. Brazdeikis, *Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis*, daktaro disertacija, Vilnius 2011.

⁴ M. Gušauskienė, *Teisė i gynybą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas: teorinės teisinės prielaidos ir praktinio taikymo problemos*, daktaro disertacija, Vilnius 2007.

⁵ R. Jurka, *New Insights into the Procedure within a Reasonable Time as a Legal Principle*, „Jurisprudencija” 2010, nr 1 (119).

⁶ I. Krolienė, *Valstybės garantuojama teisinė pagalba civilinėse bylose*, daktaro disertacija, Vilnius 2010.

⁷ Monitor Rządu i Rady Najwyższej Republiki Litewskiej, nr 22-1014, Wilno 1992.

⁸ Monitor Rządu i Rady Najwyższej Republiki Litewskiej, nr 68-1277, Wilno 1993.

Konstytucyjny rozstrzyga, czy ustawy i inne uchwały Sejmu nie są sprzeczne z Konstytucją, a uchwały prezydenta Republiki i Rządu – z Konstytucją lub ustawami. Konstytucja reglamentuje tryb powołania Sądu i grono podmiotów uprawnionych do wystąpienia do sądu, określa status sędziów oraz konsekwencje prawne działania uchwał/rozstrzygnięć Sądu. Konstytucyjna regulacja przyznaje szczególne miejsce Sądowi Konstytucyjnemu w systemie konstytucyjnym państwa. Sąd zapewnia nadrzędność Konstytucji w systemie prawa rozstrzygając w ustanowionym trybie, czy przepisy prawa są zgodne z Konstytucją.

Na podstawie nazwy i treści art. 1 ustawy o Sądzie Konstytucyjnym można skonstatować, że Sąd Konstytucyjny jest instytucją sądową. Poza tym, podaje się, że Sąd Konstytucyjny jest organem niezależnym i niezawisłym. Sprawuje on wymiar sprawiedliwości konstytucyjnej, gwarantuje nadrzędność Konstytucji w systemie prawnym i legalność konstytucyjną.

W ustawie o Sądzie Konstytucyjnym szczegółowo określono gwarancje niezależności i niezawisłości Sądu Konstytucyjnego, na które składają się: 1) niezależność Sądu Konstytucyjnego i sędziów od jakiejkolwiek instytucji państwowej, osoby czy organizacji (art. 17 ust. 1 ustawy o Sądzie Konstytucyjnym); 2) postanowienie, że Sąd Konstytucyjny podlega tylko Konstytucji i niesprzecznym z nią ustawom (art. 17 ust. 2 ustawy o Sądzie Konstytucyjnym); 3) zakaz ingerencji instytucji władzy państwowej, członków Sejmu i innych funkcjonariuszy, organizacji politycznych i społecznych oraz obywateli w działalność sędziego lub Sądu (art. 17 ust. 3 ustawy o Sądzie Konstytucyjnym); 4) autonomia regulacyjna w zakresie struktury wewnętrznej i organizacji pracy Sądu Konstytucyjnego, której wyrazem jest regulamin uchwalany przez ten organ; 5) zakaz ograniczania prawnych, organizacyjnych, finansowych, informacyjno-technicznych i innych warunków działalności Sądu; 6) stworzenie odpowiednich warunków organizacyjnych dla pracy Sądu; 7) zapewnienie Sądowi odpowiednich warunków finansowych i materialno-technicznych.

Artykuł 103 Konstytucji stanowi, że Sąd Konstytucyjny składa się z 9 sędziów. Powołuje ich parlament na okres 9 lat i tylko na jedną kadencję. Co trzy lata odnawia się trzecią część składu. Po trzech kandydatów na sędziów Sądu Konstytucyjnego proponują prezydent Republiki, marszałek Sejmu i prezes Sądu Najwyższego. A zatem tryb tworzenia Sądu Konstytucyjnego zapewnia stałą wymianę

składu sędziów oraz ustanawia zasadę rotacji sędziów. Prezesa spośród wszystkich sędziów sądu mianuje Sejm na wniosek prezydenta Republiki.

Sąd Konstytucyjny w swej doktrynie wskazuje, że tryb mianowania sędziów Sądu Konstytucyjnego jest *expressis verbis* określony w Konstytucji, dlatego żadna instytucja, żaden funkcjonariusz nie są uprawnieni do negocjowania lub ograniczania prawa Sejmu do mianowania lub niemianowania desygnowanej osoby na sędziego Sądu Konstytucyjnego. Gdyby takie uprawnienia zostały określone w ustawie lub innym przepisie prawa, powstałyby przesłanki do uniemożliwienia odnowienia Sądu Konstytucyjnego w trybie określonym w Konstytucji⁹.

Mówiąc o kompetencjach tego sądu należy podkreślić, że Konstytucja wyraźnie określa zakres przedmiotowy kontroli konstytucyjności stanowiąc, że Sąd Konstytucyjny rozstrzyga o tym, czy ustawy i inne uchwały Sejmu nie są sprzeczne z Konstytucją, zaś uchwały prezydenta Republiki i Rządu – z Konstytucją i ustawami (art. 102 Konstytucji).

Analizując prawo wystąpienia do Sądu Konstytucyjnego należy przyznać, że nie wszystkie podmioty mogą zainicjować postępowanie przed Sądem Konstytucyjnym. W oparciu o postanowienia Konstytucji (art. 106) i ustawy o Sądzie Konstytucyjnym należy stwierdzić, że prawo takie przysługuje Sejmowi RL (jako organowi), grupie posłów na Sejm (najczęściej będących w opozycji), prezydentowi Republiki, Rządowi Republiki oraz sądom ogólnej i specjalnej jurysdykcji. Szczegółowe przesłanki wystąpienia z wnioskiem do Sądu Konstytucyjnego określa również regulamin Sądu Konstytucyjnego¹⁰.

Odnosząc się do podmiotów, które mogą wystąpić do Sądu Konstytucyjnego należy podkreślić zróżnicowanie pod względem przedmiotu kontroli konstytucyjności w zależności od podmiotu inicjującego postępowanie. Sejm (jako organ) może wystąpić z wnioskiem o zbadanie: 1) czy nie zostały naruszone przepisy prawa wyborczego podczas wyborów prezydenta Republiki lub wyborów do Sejmu; 2) czy stan zdrowia prezydenta Republiki pozwala mu dalej pełnić funkcje; 3) czy międzynarodowe umowy Republiki Litewskiej nie są sprzeczne z Konstytucją; 4) czy poszczególne czyny posłów

⁹ Wyrok Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej (w skrócie: SKRL) z 2 czerwca 2005 r., Valstybės žinios, 2005, Nr 71-2561.

¹⁰ Regulamin SKRL zatwierdzony postanowieniem SKRL z 5 marca 2004 r. (redakcja postanowienia Sądu Konstytucyjnego Nr 17B-3 z 31 sierpnia 2015 r.).

na Sejm i funkcjonariuszy państwowych, wobec których wszczęto procedurę impeachmentu, są sprzeczne z Konstytucją.

Grupa posłów na Sejm¹¹ oraz sądy ogólnej i specjalnej jurysdykcji mogą zwrócić się z wnioskiem o zbadanie: 1) czy nie są sprzeczne z Konstytucją ustawy Republiki Litewskiej i inne przepisy prawa, uchwalone przez Sejm; 2) czy nie są sprzeczne z Konstytucją i ustawami uchwały prezydenta Republiki i Rządu (konstytucyjna kontrola przepisów prawa).

Prezydent Republiki może zaninicyjować postępowanie przed Sądem Konstytucyjnym w sprawie zbadania: 1) czy nie są sprzeczne z Konstytucją i ustawami uchwały Rządu; 2) czy nie miały miejsca naruszenia przepisów prawa wyborczego podczas wyborów prezydenta Republiki lub wyborów do Sejmu; 3) czy międzynarodowe umowy Republiki Litewskiej nie są sprzeczne z Konstytucją.

Rząd Republiki może zwrócić się do Sądu Konstytucyjnego w sprawie zgodności ustaw i innych uchwał Sejmu z Konstytucją.

Należy zauważyć, że w jurysdykcji Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej w zakresie kontroli zgodności przepisów prawa, a zwłaszcza ustaw z Konstytucją, inicjowanej przez organy władzy państwowej, już od lat dominują wnioski składane przez sądy rozpatrujące konkretną sprawę. Stanowią one większą część pracy Sądu Konstytucyjnego. Zgodnie z badaniem przeprowadzonym przez L. Beliūnienė¹², pokazuje to, że w taki sposób obywatele nie bezpośrednio, ale za pośrednictwem rozstrzygającego indywidualną sprawę sądu starają się obronić swoje prawa i wolności. Biorąc to pod uwagę, w doktrynie litewskiego prawa nie rzadko wskazuje się na potrzebę wprowadzenia instytucji skargi konstytucyjnej do systemu prawnego Republiki Litewskiej.

III.

Prawo osoby do sądu, jak już wspomniano wcześniej, jest ustanowione w ust. 1 art. 30 Konstytucji Republiki Litewskiej. Zgodnie z tym przepisem

¹¹ W art. 106 Konstytucji i art. 65 ustawy o Sądzie Konstytucyjnym podano, że taką grupę może tworzyć nie mniej niż jedna piąta posłów na Sejm, tj. nie mniej niż 28 przedstawicieli narodu.

¹² L. Beliūnienė, *Žmogaus teisių apsaugos stiprinimas konstitucinio skundo institutu*, Vilnius 2014, s. 92.

osoba, której prawa lub wolności konstytucyjne są naruszane, ma prawo zwrócić się do sądu. Zdaniem Sądu Konstytucyjnego postanowienia te ustanawiają prawo osoby do sądowej ochrony naruszonych praw i wolności konstytucyjnych. Przepisy Konstytucji gwarantują prawo osoby do posiadania niezależnego i bezstronnego arbitra w sporze, który zgodnie z Konstytucją i ustawami rozstrzygnie spór co do istoty. Podkreślić należy, że prawo to posiada każda osoba (zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, publiczne i prywatne). Ochrona sądowa naruszonych praw gwarantowana jest osobie niezależnie od jej statusu prawnego¹³. Naruszone prawa i prawne interesy osoby powinny być chronione w sądzie niezależnie od tego, czy są one bezpośrednio ustanowione w Konstytucji, czy też nie. Zaznaczyć należy, że prawa osoby powinny być chronione nie tyle formalnie, a rzeczywiście i skutecznie, przed bezprawnymi działaniami zarówno osób prywatnych, jak i instytucji władzy¹⁴.

Sąd Konstytucyjny stwierdził również, że prawo wystąpienia do sądu jest absolutne, tzn. konstytucyjne prawo osoby do sądu nie może być ograniczane w sposób sztuczny, nie można też bezzasadnie utrudniać jego realizacji. W przeciwnym wypadku należałoby konstatować deklaracyjny charakter tego konstytucyjnego prawa. Jednak, jak wskazuje prof. A. Abramavičius, konstytucyjne prawo osoby do wystąpienia do sądu nie oznacza, że ustawodawca w ustawach procesowych nie może ustanowić trybu wystąpienia do sądu i określonych wymogów formalnych, które powinien spełniać składany w sądzie wniosek. Samo w sobie takie ustanowienie wymogów formalnych nie oznacza jeszcze, że konstytucyjne prawo wystąpienia do sądu jest sztucznie ograniczone, ani że realizacja tego prawa jest bezzasadnie utrudniona. Jednak ustawodawca, reglamentując tryb wystąpienia do sądu i ustanawiając określone wymogi składanego do sądu wniosku, nie może ustanowić takiej regulacji prawnej, która by bezzasadnie utrudniała

¹³ Należy podkreślić, że w Sądzie Konstytucyjnym rozpatrywano sprawy, w których kwestionowano konstytucyjność zwolnień sędziów. Sąd Konstytucyjny zaznaczył, że sędzia, który uważa, że z zajmowanego stanowiska został zwolniony bezzasadnie, bezprawnie, ma zgodnie z Konstytucją prawo dochodzić w sądzie ochrony swojego naruszonego prawa, bez względu na swój zawód. Szerzej: wyrok SKRL z 27 listopada 2006 r., Valstybės žinios 2006, Nr 130-4910.

¹⁴ Wyrok SKRL z 8 maja 2000 r. Valstybės žinios 2000, nr 39–110.

lub wręcz uniemożliwiła realizację sądową któregośkolwiek konstytucyjnego prawa bądź interesu prawnego osoby, w tym prawa osoby do ochrony sądowej. W przeciwnym wypadku zostałaby naruszona Konstytucja, a zwłaszcza ustanowione w art. 30 ust. 1. Konstytucji prawo osoby do obrony sądowej i prawo osoby do sprawiedliwego procesu sądowego¹⁵.

Należy podkreślić, że już to, iż w określonym przepisie prawa nie jest bezpośrednio umocowane prawo osoby do wystąpienia do sądu, bynajmniej nie oznacza, że podważa się konstytucyjne prawo do sądu. Na przykład, w jednej ze spraw kwestionowano postanowienie ustawy o tajemnicy państwowej i służbowej, które stanowi, że „decyzja w sprawie odwołania zezwolenia na pracę lub zapoznania się z informacją, która stanowi tajemnicę państwową, podlega zaskarżeniu do Komisji ds. koordynacji ochrony tajemnic, która podejmuje ostateczną decyzję”. Zdaniem wnioskodawcy, postanowienie to w sposób nieuzasadniony ograniczyło prawo do wystąpienia do sądu, ponieważ, jak twierdził wnioskodawca, osoba nie mogła zaskarżyć w sądzie decyzji Komisji ds. koordynacji ochrony tajemnic.

Dokonując wykładni systemowej postanowień ustawy o tajemnicy państwowej i służbowej Sąd Konstytucyjny stwierdził, że wspomniana komisja była specjalną przedprocesową instytucją administracyjną, uprawnioną również do odwoływania zezwoleń na pracę z tajemnicą państwową. Sąd przyznał, że w takim przypadku „ostateczność” decyzji oznacza tylko jej wiążący charakter dla podmiotów mających dostęp do tajemnicy. Równocześnie Sąd Konstytucyjny zaznaczył, że taka regulacja prawna nie stanowi przeszkody dla osoby, której decyzją komisji odwołano prawo dostępu do informacji, stanowiącej tajemnicę państwową, by wystąpiła do sądu w oparciu o kodeks postępowania administracyjnego¹⁶.

Mówiąc o treści prawa do sądu należy zauważyć, że Sąd Konstytucyjny *expressis verbis* nie wskazał jakie prawa i wolności składają się na poddaną analizie instytucję prawną¹⁷. Jednak w jurysprudencji konstytucyjnej po-

¹⁵ A. Abramavičius, op cit, s. 24.

¹⁶ Wyrok SKRL z 15 maja 2007 r. Valstybės žinios. 2007, Nr 54-2097.

¹⁷ Jednak w litewskiej nauce wyróżnia się następujące podstawowe aspekty zapewnienia prawa do sprawiedliwego sądu: prawo wystąpienia do sądu, prawo zaskarżenia wyroku sądowego, bezstronność sądu, niezawisłość sądu, prawo do bycia wysłuchanym, prawo do tłumacza (tłumaczenia), prawowity skład sądu, jawność postępowania, szybkość postępowania

daje się, że prawo to jest nieodłączne od prawa do sprawiedliwego procesu. Zgodnie z Konstytucją ustawodawca, dokonując regulacji postępowania sądowego, powinien ustanowić takie rozwiązania proceduralne, które zapewnią zapewniła skuteczną ochronę naruszonych praw i wolności człowieka¹⁸. W przypadku braku takiej gwarancji zniekształceniu uległby również sens konstytucyjnego prawa osoby do wystąpienia do sądu, a prawo to stałoby się swego rodzaju fikcją.

Jednym z ważniejszych warunków zapewniających faktyczną realizację prawa do sądu jest niezawisłość sędziów i sądów. Warunek ten jest zapisany w artykule 109 Konstytucji, który stanowi, że sędziowie i sądy, sprawując wymiar sprawiedliwości są niezawisli, a sędziowie rozpatrując sprawy podlegają tylko ustawom. Sąd Konstytucyjny zaznaczył, że można wyróżnić dwa nierozłączne aspekty zasady niezawisłości sądów i sędziów: 1) niezawisłość sądów i sędziów sprawujących wymiar sprawiedliwości w konkretnych sprawach, czyli tzw. procesowy aspekt niezawisłości sądów i sędziów; 2) niezawisłość systemu sądów jako instytucji władzy sądowniczej, czyli tzw. instytucjonalny aspekt niezawisłości sądów i sędziów¹⁹. Inną gwarancją tego, że sędziowie będą właściwie sprawować wymiar sprawiedliwości, jest ich profesjonalizm: na sędziów powinny być mianowane tylko osoby, posiadające wysokie kwalifikacje prawnicze i duże doświadczenie życiowe. Powinny mieć nienaganną reputację. To oznacza, że sędziom stawia się szczególne wymagania zawodowe i etyczne. Sędzia powinien czuć dużą odpowiedzialność za to, w jaki sposób sprawuje wymiar sprawiedliwości wypełniając ustanowiony w Konstytucji obowiązek²⁰. Zdaniem Sądu Konstytucyjnego, sprawując wymiar sprawiedliwości sędzia powinien być bezstronny i nieza-

---

(operatywność), procesowa równość stron postępowania, równość osób przed sądem, wyczerpujący charakter wyroków sądowych (umotywowanie), prawo do sprawiedliwego odszkodowania za szkodę poniesioną w trakcie postępowania sądowego, informowanie stron o przebiegu postępowania, prawo do przedstawiciela, kwalifikacje sędziów, prawo do gwarantowanej przez państwo pomocy prawnej. Więcej: E. Laužikas, V. Mikelėnas, V. Nekrošius, *Civilinio proceso teisė*, t. I, Vilnius 2003, s. 152–153; L. Štarienė, *Teisė i teisingą teismą pagal Europos žmogaus teisių konvenciją*. Vilnius, VĮ Registrų centas, 2010, s. 16–46; A. Driukas, V. Valančius, *Civilinis procesas: teorija ir praktika*, t. I, Vilnius 2005, s. 238–253.

¹⁸ Wyrok SKRL z 13 grudnia 2004 r. Valstybės žinios. 2004, nr 181-6708.

¹⁹ Wyrok SKRL z 21 grudnia 1999 r. Valstybės žinios. 2006, nr 51-1894.

²⁰ Ibidem.

wisły oraz kierować się tylko Konstytucją i ustawą. Powinien działać tak, aby nie naruszyć zasad sprawiedliwości. Sędzia nie powinien ulegać wpływowi instytucji władzy lub funkcjonariuszy, organizacji społecznych czy innych obywateli. Zachowanie sędziego powinno być nienaganne. Takie wymagania wobec sędziego są konieczne, gdyż służą urzeczywistnieniu prawa do ochrony sądowej. Przestrzeganie tych wymogów gwarantuje należyte sprawowanie wymiaru sprawiedliwości²¹.

IV.

Przechodząc do zagadnienia funkcji Sądu Konstytucyjnego polegającej na harmonizowaniu narodowego i ponadnarodowego mechanizmu obrony tego prawa rozpocznę od kwestii oddziaływania Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności na orzecznictwo konstytucyjne.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Konstytucyjnego z 18 marca 2014 r. Konwencja stanowi konstytucyjne minimum gwarancji praw człowieka. Mówiąc o inkorporacji Konwencji do litewskiego systemu prawnego należy wskazać, że Republika Litewska członkiem Rady Europy została 14 maja 1993 r. i w tym dniu podpisała Konwencję. 27 kwietnia 1995 r. Litwa ratyfikowała Konwencję wraz z Protokołami 4, 7 i 11 do tej Konwencji. Konwencja obowiązuje Litwę od 20 czerwca 1995 r. 7 grudnia 1995 r. Litwa ratyfikowała także Pierwszy Protokół w sprawie ochrony własności prywatnej, który w praktyce Sądu Konstytucyjnego odegrał ważną rolę w kształtowaniu konstytucyjnej doktryny w zakresie ochrony własności prywatnej. Pierwszy Protokół obowiązuje Litwę od 24 maja 1996 r.

Litwa wybrała tak zwaną „prawną” drogę ratyfikacji Konwencji, tzn. na początku próbowano ustalić faktyczną sytuację w systemie prawnym państwa, a następnie podjąć decyzję w sprawie ratyfikowania tej Konwencji. Powołana grupa robocza przeanalizowała sytuację w litewskim systemie prawnym i po zakończeniu badania stwierdziła, że „Sejm Republiki Litewskiej może rozpocząć procedurę ratyfikowania Konwencji”. Grupa robocza ustaliła również, że niektóre postanowienia Konwencji i Protokołów do niej mogą być sprzeczne z Konstytucją Republiki Litewskiej.

²¹ Wyrok SKRL z 30 grudnia 1994 r. Valstybės žinios, 1995, Nr 1–21.

W związku z tym ówczesny prezydent Republiki Litewskiej A. Brazauskas wystąpił do Sądu Konstytucyjnego z zapytaniem w sprawie zgodności poszczególnych artykułów Konwencji i Protokołów do niej z Konstytucją. 24 stycznia 1995 r. Sąd Konstytucyjny wydał postanowienie, w którym stwierdził, że normy Konwencji nie są sprzeczne z Konstytucją. Taki wniosek otworzył drogę do ratyfikowania Konwencji, co Litwa uczyniła.

V.

Dla ukazania pozycji prawnej Europejskiej Konwencji w systemie prawa litewskiego kluczowe znaczenie ma wspomniane wyżej postanowienie Sądu Konstytucyjnego (24 stycznia 1995 r.).

Konwencja zgodnie z art. 138 Konstytucji RL stała się częścią składową systemu prawnego Litwy, jako ratyfikowana międzynarodowa umowa i powinna mieć zastosowanie na równi z ustawami Republiki Litewskiej. Zgodnie z art. 11 ustawy RL o umowach międzynarodowych Konwencja jest normą nadrzędną w stosunku do przepisów prawa Republiki Litewskiej w przypadku kolizji norm. Przepis ten ma zastosowanie nie tylko wobec Konwencji, ale też wobec wszystkich ratyfikowanych przez RL umów międzynarodowych.

Sąd Konstytucyjny w swym postanowieniu z 24 stycznia 1995 r. podkreślił, że „Konwencja pełni takie same funkcje jak konstytucyjne gwarancje praw człowieka, gdyż Konstytucja ustanawia te gwarancje w państwie, zaś Konwencja – na poziomie międzynarodowym, dlatego bardzo ważną kwestią jest ocena i określenie relacji między Konwencją i Konstytucją. Sąd Konstytucyjny wskazał, że system prawny Republiki Litewskiej oparty jest na założeniu, że z Konstytucją nie może być sprzeczna żadna ustawa, ani inny akt prawny, w tym umowy międzynarodowe (w tym wypadku – Konwencja). W przeciwnym wypadku Republika Litewska nie byłaby w stanie zapewnić ochrony prawnej uznawanych w Konwencji praw i wolności”, co jest przewidziane w jej artykule 13. Ciekawe, że Sąd Konstytucyjny nie tylko wyraźnie opowiedział się za zasadą nadrzędności Konstytucji RL, ale we wspomnianym postanowieniu wybrał różne sposoby stosowania Konwencji w szczególnych strefach działalności prawnej, opowiadając się za bezpośrednim zastosowaniem Konwencji w prawie cywilnym, sprzeciwiając się jednak bez-

pośredniemu stosowaniu Konwencji w sądownictwie karnym, gdzie, zdaniem Sądu, bezpośrednio można stosować tylko kodeks karny oraz kodeks postępowania karnego Republiki Litewskiej.

Sąd Konstytucyjny w swym postanowieniu podkreślił również, że równoległe z ustawami stosowanie Konwencji w wewnętrznym prawie Litwy nie zapewnia jeszcze, że w każdym przypadku normy Konwencji będą skutecznie realizowane, gdyż art. 7 Konstytucji RL w pierwszym ustępie stanowi: „Nie obowiązuje żadna ustawa, ani inny akt prawny, sprzeczny z Konstytucją”. Chociaż ta norma Konstytucji samo w sobie nie może unieważnić obowiązywania międzynarodowej umowy – Konwencji, wymaga ona, aby normy międzynarodowej umowy nie były sprzeczne z postanowieniami Konstytucji, gdyż w przypadku sprzeczności realizacja Konwencji w wewnętrznym prawie Republiki Litewskiej byłaby problematyczna. Dlatego, zdaniem Sądu Konstytucyjnego, interpretacja zgodności (stosunku) Konstytucji i Konwencji powinna być rzeczowa, logiczna, a nie tylko dosłowna.

W rezultacie Konwencja posiada na Litwie moc ustawy, lecz w sytuacji kolizji norm ustawy RL z normami Konwencji pierwszeństwo stosowania przysługuje postanowieniom Konwencji. Zgodnie z wyraźnie rozwiniętą praktyką Sądu Konstytucyjnego, Konstytucja w Republice Litewskiej jest aktem prawnym o najwyższej mocy, dlatego nie może z nią być sprzeczna żadna inna ustawa, ani akt prawny (włącznie z Konwencją) i nikt nie może naruszać Konstytucji.

Aspekt ten szczególnie ostro wyłonił się w wyroku z 5 września 2012 r. w ramach rozstrzygnięcia kwestii możliwości wykonania decyzji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Paksas* p. Litwie, w którym Sąd Konstytucyjny wskazał, że chociaż jurysprudence Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, jako źródło wykładni prawa, jest aktualna również dla wykładni i stosowania prawa Litewskiego, jego jurysdykcja nie zmienia uprawnień Sądu Konstytucyjnego do oficjalnej interpretacji Konstytucji.

Z drugiej strony, Sąd Konstytucyjny wyraźnie rozwinął konstytucyjną doktrynę, że jurysprudence ETPCz, jako źródło wykładni prawa, jest aktualna również dla wykładni i stosowania prawa litewskiego, czemu dał wyraz w wielu swoich rozstrzygnięciach.

VI.

Jak już wcześniej wspomniano, prawo do sądu, gwarancje niezawisłego i bezstronnego sądu oraz procesowe gwarancje osoby, włącznie z prawem do sprawiedliwego procesu, niejednokrotnie były szczegółowo przeanalizowane w różnych aspektach w orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego. Podkreślano również, że przewidziane w art. 30 ust. 1 Konstytucji prawo wystąpienia do sądu w wyrokach Sądu Konstytucyjnego jest interpretowane jako prawo absolutne. Podaje się, że prawo to nie może być sztucznie ograniczone, nie może też być w sposób nieuzasadniony utrudniane jego wykonanie. W przeciwnym przypadku należałoby konstatować deklaratorywność tego prawa.

Należy jednak stwierdzić, że w ostatnim czasie podejście Sądu Konstytucyjnego ulega stopniowej modyfikacji pod wpływem orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Ukształtowany przez Sąd pogląd w kwestii absolutnego charakteru prawa do sądu zmieniała praktyka i stanowisko ETPCz, zgodnie z którym prawo wystąpienia do sądu w świetle art. 6 Konwencji nie uznaje się za prawo absolutne.

Warto w tym miejscu przywołać wyrok Sądu Konstytucyjnego z 5 lipca 2013 r., w którym w trakcie rozpatrywania zagadnień dotyczących zapewnienia stabilności finansowej rozstrzygano kwestię ograniczenia uprawnień sądu do sprawowania wymiaru sprawiedliwości. W sprawie tej rozważano prawo administratora upadłości do wystąpienia do sądu. Zgodnie ze spornymi postanowieniami ustawy bankowej administrator banku nie miał prawa: 1) sprawdzać transakcji, zawartych w ramach dokonywania przez tymczasowego administratora banku przekazania mienia, praw, transakcji i zobowiązań banku innemu bankowi, i 2) wnieść pozwu do sądu o unieważnienie takich transakcji. Sąd Konstytucyjny wskazał, że prawo wystąpienia do sądu jest absolutne; z drugiej jednak strony, zgodnie z praktyką ETPCz, w której wyraźnie podkreśla się, że prawo wystąpienia do sądu nie ma takiego charakteru, prawo do sądu może być ograniczone, jeśli cel jest uzasadniony, a środki stosowane do jego osiągnięcia są proporcjonalne. Sąd Konstytucyjny podkreślił, że takie ograniczenia są dopuszczalne zwłaszcza w przypadkach upadłości w związku z koniecznością zapewnienia finansowej stabilności (Sąd Konstytucyjny oparł swoje

stanowisko powołując się na decyzję ETPCz w sprawie *Camberrow MM5 AD p. Bułgarii*²²).

Moim zdaniem, Sąd Konstytucyjny nie jest w pełni konsekwentny w swojej argumentacji (prawo do sądu jest prawem absolutnym, lecz nie do końca). Oczywiście, należy zauważyć, że Sąd w tym postanowieniu również podkreślił, że w przypadku, gdy konkretna jednostka ponosi szkodę podczas upadłości, ma ona prawo wystąpić do sądu o odszkodowanie. Jest to poniekąd poboczny argument, usprawiedliwiający wcześniejsze stanowisko Sądu w tej sprawie.

Z kolei, należy też zwrócić uwagę, że najnowsze orzecznictwo ukazuje, że Sąd Konstytucyjny już nie akcentuje doktryny absolutnego prawa do sądu. Na przykład, w wyroku z 16 kwietnia 2014 r. w sprawie nieproporcjonalnie obniżonych wynagrodzeń, wypłacanych ze środków budżetu państwa lub samorządu w okresie recesji ekonomicznej, absolutny charakter prawa do sądu nie został *expressis verbis* wskazany.

Sąd Konstytucyjny podkreśla też, że prawo wystąpienia do sądu musi być chronione nie tylko formalnie, ale też rzeczywiście i skutecznie. Prawo wystąpienia do sądu *inter alia* zakłada również wymóg prawidłowego postępowania sądowego, który jest jednym z istotnych elementów konstytucyjnej zasady państwa prawnego. Sąd w zasadzie w kwestii tej podąża za koncepcją wynikającą z orzecznictwa ETPCz, że prawo do sądu oraz sprawiedliwego procesu (*fair trial*) musi być skuteczne i efektywne.

Na przykład, rozpatrując kwestię regulacji prawnej w ustawie „O ocenie komitetu bezpieczeństwa państwa ZSRR (NKWD, KGB) i obecnej działalności kadrowych pracowników tej organizacji”, która w rzeczywistości nie zapewniła jednostce możliwości zwrócenia się do sądu w sprawie decyzji podejmowanych w stosunku do niej przez Litewskie Centrum Badań Ludobójstwa i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy oraz Departament Bezpieczeństwa Państwa, a także powoływane przez prezydenta Republiki komisje, Sąd Konstytucyjny w wyroku z 4 marca 1999 r., opierając się na postanowieniach art. 6 Konwencji w sprawie prawa wystąpienia do sądu, podkreślił, że takie ograniczenie jest sprzeczne z art. 30 ust. 1 Konstytucji.

²² Decyzja ETPCz z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie *Camberrow MM5 AD p. Bułgarii*, skarga nr 50357/99.

Sąd przypomniał, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału Strasburskiego instytucje podejmujące pierwotną decyzję powinny przestrzegać wymogów procesowych, przewidzianych w art. 6 ust. 1 Konwencji, bądź też decyzje takiej instytucji powinny być nadzorowane przez organ sądowy²³, oraz, że ETPCz wyraźnie podkreślił, że możliwość wystąpienia do instytucji sądowych powinna być rzeczywista, a nie formalna.

Z kolei w wyroku z 19 września 2000 r. w sprawie przesłuchania świadka anonimowego Sąd Konstytucyjny rozpatrywał kwestię proporcjonalności ograniczonego prawa podsądnego do zadawania pytań świadkowi lub poszkodowanemu, którzy są anonimowi. Sąd opierał się na gwarancjach z art. 6 ust. 1 i 3 Konwencji, że prawo oskarżonego/podsądnego do zadawania pytań świadkom anonimowym w trakcie postępowania sądowego nie może być kwestionowane i zaznaczył, że stosowanie instytucji świadka anonimowego może być uzasadnione, jednak nie pozbawia oskarżonego prawa do obrony i sprawiedliwego procesu (Sąd Konstytucyjny analizował sprawy *Lüdi* p. Szwajcarii²⁴, *Doorson* p. Holandii²⁵).

W wyroku z 12 lutego 2001 r. w sprawie ograniczenia w ustanowieniu adwokata do reprezentowania lub obrony w sądzie podkreślono, że zgodnie z praktyką Trybunału Strasburskiego interpretacja prawa do obrony zakłada obowiązek państwa wyznaczenia adwokata nawet w tym przypadku, gdy osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa z tym się nie zgadza lub woli bronić się samodzielnie.

W innym szczególnie ważnym wyroku z 6 grudnia 2012 r. rozważano zagadnienie zasadności cywilnego procesu pisemnego, gdy strony nie mogą uczestniczyć w posiedzeniu sądu apelacyjnego lub kasacyjnego. Sąd Konstytucyjny obficie opierał się na wykładni ETPCz, zgodnie z którą ustanowione w art. 6 ust. 1 Konwencji prawo do jawnej rozprawy, obejmujące również prawo do ustnej rozprawy oraz możliwe wyjątki od tej zasady (Sąd opierał się na sprawach *Fredin* p. Szwecji²⁶, *Helmers* p. Szwecji²⁷).

²³ Wyrok ETPCz z 10 lutego 1983 r. w sprawie *Albert i Le Compte* p. Belgii, skargi nr 7299/75 i 7496/76.

²⁴ Wyrok ETPCz z 15 czerwca 1992 r. *Lüdi* p. Szwajcarii, skarga nr 12433/86.

²⁵ Wyrok ETPCz z 26 marca 1996 r. *Doorson* p. Holandii, skarga nr 20524/92.

²⁶ Wyrok ETPCz z 23 lutego 1994 r. *Fredin* p. Szwecji, skarga nr 12033/86.

²⁷ Wyrok ETPCz z 29 października 1991 r. *Helmers* p. Szwecji, skarga nr 11826/85.

Sąd po uwzględnieniu orzecznictwa ETPCz doszedł do wniosku, że obowiązek przeprowadzenia jawnej rozprawy nie jest absolutny, a ustny tryb rozprawy nie jest konieczny, jeśli strony sprawy wyraźnie rezygnują z takiego prawa i jeśli w sprawie nie ma interesu publicznego. Proces nie musi być ustny także w przypadku, gdy zachodzą określone wyjątkowe okoliczności, na przykład, gdy nie są badane okoliczności faktyczne lub zagadnienia prawne, których nie można należycie rozstrzygnąć tylko dzięki materiałom pisemnym i pisemnym objaśnieniom stron. Rezygnacja z rozprawy ustnej w drugiej i trzeciej instancji może być uzasadniona, jeśli w pierwszej instancji posiedzenie odbyło się w drodze rozprawy ustnej (Sąd przywołał sprawę *Helmers*²⁸). Uzasadniając proces pisemny zarówno w instancji apelacyjnej, jak i kasacyjnej, Sąd Konstytucyjny wskazał, że zgodnie z jurysprudencją ETPCz obowiązek rozprawy jawnej nie jest absolutny, ustny tryb postępowania nie jest konieczny.

Warto też zasygnalizować, że z analizy statystycznej wszystkich spraw, w których opierano się na Konwencji, wynika, iż w blisko 25% spraw opierano się na art. 6 Konwencji.

Należy jednak podkreślić, że szeroka doktryna Sądu Konstytucyjnego oparta na EKPC i orzecznictwie ETPCz nie gwarantuje, że prawo do sprawiedliwego sądu na Litwie jest zapewniane skutecznie. Jeśli spojrzymy na statystykę ETPCz, zobaczymy, że 17% wszystkich litewskich spraw rozpatrywanych przez ETPCz dotyczy naruszenia prawa do sądu.

VII.

Kolejnym zagadnieniem istotnym z punktu widzenia analizowanego tematu, jest wpływ prawa UE i Karty praw podstawowych UE na jurysprudencję Sądu Konstytucyjnego w zakresie zapewnienia gwaranta prawa do sądu.

Dnia 14 sierpnia 2004 r. uchwalono akt konstytucyjny Republiki Litewskiej „W sprawie członkostwa Republiki Litewskiej w Unii Europejskiej”. Ten akt prawny stanowi część składową Konstytucji RL. Artykuł 2 tego aktu stanowi: „Normy prawne Unii Europejskiej stanowią

²⁸ Ibidem.

część składową systemu prawnego Republiki Litewskiej. Jeśli wynika to z umów, na których opiera się Unia Europejska, przepisy prawa Unii Europejskiej mają bezpośrednie zastosowanie, a w przypadku kolizji norm prawnych są one nadrzędne w stosunku do ustaw i innych aktów prawnych Republiki Litewskiej”.

Tym czasem art. 7 Konstytucji głosi, że „Nieważna jest każda ustawa lub inny akt prawny, sprzeczny z Konstytucją”. Zatem prawo UE, choć zajmuje ważne miejsce w orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego, jednak nie jest nadrzędne w stosunku do Konstytucji. W wyroku z 21 grudnia 2006 r. Sąd Konstytucyjny podkreślił, że jurysprudencja Trybunału Luksemburskiego, jak i jurysprudencja Trybunału Strasburskiego, jako źródła prawa są ważne dla wykładni i stosowania prawa litewskiego²⁹. W późniejszych orzeczeniach Sąd wskazywał, że jurysprudencja Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej może stanowić metodę wykładni Konstytucji. Dokonując statystycznej oceny tego, ile razy uwzględniono prawo UE, można twierdzić, że od 1993 r. do 2015 r. w różnych orzeczeniach i decyzjach Sądu Konstytucyjnego zacytowano 101 aktów prawnych UE o różnej mocy prawnej. Tym czasem w tym samym okresie w sprawach przytoczono 62 decyzje Trybunału Luksemburskiego, (podczas gdy ze względów praktycznych należy powiedzieć, że przygotowując sprawę za każdym razem analizuje się prawo UE i jurysprudencję Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, ale nie koniecznie cytuje się). Powinam podkreślić, że są to zacytowane dokumenty prawne. Zatem można twierdzić, że, na co drugi wydany przez Sąd Konstytucyjny dokument wywiera wpływ prawo UE.

Analizując wpływ prawa UE na prawo do sądu należy zaznaczyć, że Sąd Konstytucyjny nie ignoruje Karty praw podstawowych UE, ani jurysprudencji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, i czerpie z nich inspirację, aczkolwiek nie odwołuje się do nich bezpośrednio w sprawach dotyczących analizowanego prawa. Jednakże należy zauważyć, że ustanowione w Karcie prawo do sądu, wiąże się z tym samym prawem wskazanym w Konwencji. Dlatego często Sąd Konstytucyjny powołując się na art. 6 Konwencji, nie powołuje się wyraźnie na postanowienia prawne Karty.

²⁹ Wyrok SKRL z 21 grudnia 2006 r. Valstybės žinios, 1995, Nr 141–5430.

VIII.

Prawo do sądu – to prawo do zbioru gwarancji wszystkich konstytucyjnych interesów jednostki, którego ochronę na najwyższym szczeblu zapewnia Sąd Konstytucyjny. Dokonana w niniejszym artykule w drodze rozważania konstytucyjnych podstaw działalności Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej oraz funkcji tego Sądu w koordynowaniu krajowego i ponadnarodowego mechanizmu sądowej ochrony praw człowieka analiza wykazała, że Sąd Konstytucyjny w systemie konstytucyjnym Republiki Litewskiej zajmuje szczególne miejsce: ten sprawujący nadzór konstytucyjny organ ma charakter sądowy, jest niezawisły i niezależny. Zapewnia on nadrzędność Konstytucji w systemie prawnym i stanowi skuteczną instytucję ochrony praw podmiotowych, w tym prawa do sądu. Dzięki Sądowi prawo do sądu w prawie konstytucyjnym było interpretowane jako prawo absolutne, gdyż, zgodnie z analizowanym w artykule orzecznictwem konstytucyjnym, prawo to nie może być sztucznie ograniczone, ani nie może też być w sposób nieuzasadniony utrudniane jego wykonanie. Jednak przeprowadzona analiza wykazała, że ukształtowany przez Sąd pogląd na temat absolutnego charakteru prawa do sądu został zmodyfikowany pod wpływem orzecznictwa ETPCz. Dlatego omówione w artykule najnowsze judykaty Sądu Konstytucyjnego dowodzą, że Sąd nie akcentuje już koncepcji absolutnego prawa do sądu, lecz przyjmuje stanowisko ETPCz, według którego prawo wystąpienia do sądu nie uznaje się za prawo nieograniczone.

Biorąc pod uwagę przedmiot analizy w niniejszym artykule należy stwierdzić, że Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej poprzez swoją działalność orzeczniczą dąży do zapewnienia efektywnej i skutecznej ochrony praw podmiotowych przede wszystkim dzięki zapewnieniu każdemu człowiekowi możliwości realizacji prawa do sądu. Gwarantując to prawo Sąd czerpie z bogatego dorobku wypracowanego na gruncie EKPC oraz Karty UE i próbuje europejskie standardy prawa do sądu wdrożyć do prawa krajowego.

Literatura

- Abramavičius A., *Teisė į teisminę gynybą Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje*, „Jurisprudencija“ 2009, nr 3 (117).
- Beliūnienė L., *Žmogaus teisių apsaugos stiprinimas konstitucinio skundo institutu*, Vilnius 2014.
- Brazdeikis A., *Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis*, daktaro disertacija. Vilnius 2011.
- Driukas A., Valančius V., *Civilinis procesas: teorija ir praktika*, t. I, Vilnius 2005.
- Gušauskienė M., *Teisė į gynybą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas: teorinės teisinės prielaidos ir praktinio taikymo problemos*, daktaro disertacija, Vilnius 2007.
- Jurka R., *New Insights into the Procedure within a Reasonable Time as a Legal Principle*. „Jurisprudencija“ 2010, nr 1 (119).
- Krolienė I., *Valstybės garantuojama teisinė pagalba civilinėse bylose*, daktaro disertacija, Vilnius 2010.
- Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V., *Civilinio proceso teisė*, t. I, Vilnius 2003.
- Štarienė L., *Teisė į teisingą teismą pagal Europos žmogaus teisių konvenciją*, Vilnius 2010.